

Англомовні письменники

Переклад з німецького видання

ТЕРНОПІЛЬ
БОГДАН

ВИДАВНИЦТВО Й. Б. МЕТЦЛЕР
ШТУТТГАРТ. ВАЙМАР

ББК 83(4нім)

УДК 821.112.2

Original German language edition:

Bernd Engler/Eberhard Kreutzer/Kurt Müller/Ansgar Nünning:

Englischsprachige Autoren (metzler kompakt) published by

J. B. Metzler'sche Verlagsbuchhandlung und Carl Ernst Poeschel

Verlag GmbH Stuttgart, Germany. Copyright © 2004

Ця книга – переклад тому зібраних авторських портретів (2004), приналежних «Словнику Метцлера англомовних авторок та авторів» (2002), виданого за редакцією Ебергарда Кройцера та Ансгара Нюннінга, а також «Словнику Метцлера американських авторів» (2000), виданого за редакцією Бернда Енглера та Курта Мюллера.

Охороняється законом про авторське право.

Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавця.

ISBN 978-966-408-397-0 (серія)

ISBN 978-966-10-0371-1

© 2004 J.B. Metzler'sche
Verlagsbuchhandlung und Carl Ernst
Poeschel Verlag GmbH in Stuttgart
© Богдан, 2009

Акройд (Екройд), Пітер

Нар. 05.10.1949 р. в Лондоні

Пітер Акройд, експериментальний лірик, есеїст, автор літературно-критичних статей, відомий також як рецензент, видавець, біограф та романіст. У своїх фікційних та критичних творах А. сміливо та майстерно долає перехідну межу між шанованими читачем бестселерами та багаторазово відзначеними літературними творами, і це при тому, що тексти його творів на високому інтелектуальному рівні рефлектують постмодерно-деконструктивіські тези.

За свідченням самого А., теми і теоретично-психологічні задумки його біографій, романів та ліричних творів знайшли відображення ще в есеї «Нотатки про нову культуру» («*Notes for a New Culture*», 1976 р.), назва якого натякає на «Нотатки щодо визначення культури» («*Notes Towards the Definition of Culture*», 1948 р.) Т.С. Еліота. Цей літературно-філософський маніфест поєднано загостреної форми зводить воедино знання, здобуті після завершення Clare College в Кембриджі (1968-1971 рр.) в конфронтації їх з тезами так званої «Єльської критики» («*Yale Critics*») — під час стипендійного навчання (1971-73 рр.) в Єльському університеті. У творі англійська гуманітарна історія тлумачиться як

історія занепаду, оскільки Англія з часів Реставрації втратила зв'язок із зовнішнім модернізаційним поступом і зациклілась аж до ХХ ст. на есенціалістському «естетичному гуманізмі». Цей негативно конотований «гуманізм» виявляється, згідно із А., переважно у концепціях особистісності, світу і мови та ігнорує ідеї суб'єктивності, реальності й мистецтва, що мають модерністські риси та зосереджені на мовоцентризмі й конструктивізмі і які А. розвиває, опираючись на таких теоретиків, як Ролан Барт, Жак Дерріда і Жак Лакан. У відповідності до тез есею, як його біографії Езри Паунда (1980 р.), Т.С. Еліота (1984 р.), Чарльза Діккенса (1991 р.), Вільяма Блейка (1995 р.) і Томаса Мора (1998 р.), так і наявні дев'ять романів стирають онтологічну відмінність між вимислом і дійсністю. Так, наприклад, у «Житті Томаса Мора» («*The Life of Thomas More*») мозаїчно вплетені у текст анекдоти, листи, діалоги, юридичні документи і середньовічні церковні документи наголошеною селективністю дат і підібраністю текстів створюють жваву картину тодішнього Лондона у світлі перелому від католицизму до англіканізму. Романи А. також часто ставлять під сумнів образи історичних постатей, сконструйованих літературною історіографією, наприклад,

«Заповіт Оскара Вайлда» («*The Last Testament of Oskar Wilde*», 1983 р.), де у щоденниковій формі автор реконструює погляд гомосексуального естета Вайлда (1854-1900 рр.) на його овіяне скандалами суспільне падіння. У таких його магічно-езотеричних романах, як «Хоксмур» («*Hawkmoor*», 1985 р.), «Перше світло» («*First Light*», 1989 р.), «Будинок доктора Ді» («*The Hous of Doktor Dee*», 1993 р.) та «Дан Лено і Голем з Лімгоуза» («*Dan Leno and the Limehouse Golem*», 1994 р.), трансісторично-міфічна магія Лондона, улюбленого місця дії вигадок А., особливим чином докладається до розкладу сталих меж ідентичності, причому «англійський досвід», що з прадавніх часів концентрувався тут, впливає на формування персонажів, не знаючи часових обмежень. Уже в першому його романі «Велика пожежа в Лондоні» («*The Great Fire of London*», 1982 р.) переплетені історична та фікційна дійсності XIX і XX століть, головним героєм яких є вікторіанський письменник Чарльз Діккенс (1812-70 рр.). У «Хоксмурі» окультне світобачення церковного архітектора XVIII ст. Ніколаса Дайера, фікційного двійника історичного Ніколаса Хоксмюра (1661-1736 рр.), так докорінно підриває просвітницькі, раціоналістично-прогресивні міркування лондонського де-

тектива Ніколаса Хоксмюра у XX ст. (який шукає вбивцю людей, тіла яких були знайдені у церквах, споруджених Дайером), що, здається, в одне ціле зливається світосприйняття Дайера з XVIII ст. і Хоксмюра — з XX ст.

У структурному плані більша частина тексту є розглядом відносного зв'язку начерків дійсності різних епох, зробленим з метою викрити не тільки конструктивний характер історично специфічних формацій мислення, але й доданням в інтересах історіографічного та біографічного тлумачення. В центрі цієї фікційної деконструкції стоять вже згадані в «Нотатках про нову культуру» ключові концепти Я-особистості чи ідентичності та мови, або мистецтва. Наприклад, історіографічна метафікція «Чаттертон» («*Chatterton*», 1987 р.) об'єднує окремі концепти ідентичності історичних та літературних постатей митців XVIII-го, XIX-го і XX-го століть, щоб з'ясувати відносини індивідуальної оригінальності та інтертекстуально сформованої копії при створенні персональної ідентичності, а також літературного твору. «Мільтон в Америці» («*Milton in America*», 1996 р.) є фікційним продовженням життя англійського поета Джона Мільтона (1608-74 рр.) у пуританському поселенні Америки після падіння

диктатури Олівера Кромвелля. Протиставляючи постаті Мільтона з його надмірною вірою в написане та його слугі Гузеквілу персонажа, в характері котрого — хоч і навченого читати й писати — домінує усна традиція, автор прагне унаочнити когнітивні кодування «усної» та «письмової» свідомості стосовно думки про себе, форм комунікації та політичної етики. Водночас роман ілюструє особливості усної та письмової комунікації, передаючи зроблені Мільтоном про Гузеквіла — безжалісно прокоментовані — записи у щоденнику, проповіді та внутрішні монологи, діалоги між Гузеквілом та його дружиною — у формі драматичних текстів, завдовжки в кілька сторінок.

У «Повісті про Платона» («*The Plato Papers*», 1999 р.) автор розглядає умови трансцендентності мислення і осмислює трансцендентну безприступність постмодернізму як шанс відкриття (або конструювання) неабсолютної трансцендентності, зорієнтованої на «відмінність» Дерріди. Концепція була розроблена за посередництва головного героя, Платона, який в цьому історіографічно-метафікційному романі *Science Fiction* — в рік 3705-й н. е. — намагається сконструювати з фрагментів історію ментальності людства. Платонове «хибне витлумачення» різних текстів з «Ери крота» («*Era of*

Mouldwarp», приблизно 1500-2300 рр. н.е.), в яких читач впізнає найважливіші анти-метафізичні моделі дійсності XIX та XX століть, що належали Чарльзу Дарвіну (1809-82 рр.), Карлу Марксу (1818-83 рр.) та Зігмунду Фройдю (1856-1939 рр.), є пародією, з одного боку, на ці класичні дискурси, з іншого — на претензію об'єктивності історіографічної реконструкції. Відтак, «Походження видів» («*On The Origin of Species*») Дарвіна видається за «Комічний шедевр» («*Comic masterpiece*») якогось автора на ім'я Діккенс, творчість Маркса приписується Братам Маркс, що пишуть у стилі абсурдного гумору, а Фройд, з погляду Платона, — як сатирично применшений образ людини — виступає «a great comic genius of his age» («одним із найбільших комічних геніїв нашого часу») на ім'я Фрауд.

Анна-М. Горачек

Апдайк, Джон [Гоєр]

Нар. 18.3.1932 в Шиллінгтоні, Пенсільванія

Джон Апдайк, народившись у маленькому пенсільванському містечку та вчившись у Гарварді і один рік в Оксфорді, так само, як і Філіп Рот, належить до невеликої групи високоосвічених письменників Сходу Сполучених Штатів Америки, творчість

яких міцно пов'язана з реалістичними традиціями і, принаймні в ранній творчій фазі, не звертається до постмодерністських ідей та формальних експериментів. Перше оповідання «Друзі з Філадельфії» («*Friends from Philadelphia*») А. надрукував у журналі «Нью-Йоркер» («*The New Yorker*») у 1954 р.; деякий час працював у редакції цього журналу, а перебравшись з Нью-Йорка до Іпсвіча (Массачусетс), продовжував підтримувати з ним зв'язки. Як лірик, есеїст та передовсім оповідач А. є автором надзвичайно різносторонніх, добротних у художньому плані творів. Його реалістично-міметичні позиції митця знайшли своє відображення в критичних творах, в одному з яких він, для прикладу, вказує на недоліки витонченого фікційно-іронічного роману Італо Кальвіно: той, мовляв, тільки «*involuntarily real*» («ненавмисне реальний») та «*intellectually achieved*» («інтелектуально довершений»). А в іншій дискусії про Кальвіно він формулює власну «гуманістичну» поетику. Письменник відкидає те мистецтво, котре надто далеко відходить від «основи будь-якого гуманізму» — «простого індивідуального людського життя, яким усім ми, так чи інакше, живемо, з його примітивними елементами поживи й апетиту, любові й суперництва, з його яскравим сон-

цем благополуччя та неминучою ніччю смерті». А. визнає своє місце оповідача саме в цьому плані: художньо зображувати долі та взаємостосунки пересічних людей в специфічному соціальному та культурному контексті американської сучасності. Визначним підтвердженням сказаного є тетралогія А. про Кролика.

Щодо цього роману-секвенції, у порівнянні з текстами «продовженнями» («*sequels*») інших авторів, йдеться про інноваційне досягнення, помітне з першого погляду на деякі елементарні дати. Романи описують проміжки в десять років, їхнім змістом є відповідні до історичного моменту портретні зображення та декади з життя головного, такого як усі інші пересічного громадянина, героя Гаррі Енгстрема («Кролика») — своєрідного американського наступника Леопольда Блума, героя роману Джеймса Джойса. Роман «Біжи, Кролику» («*Rabbit, Run*») вийшов 1960 р. і стосувався, зокрема, таких політичних подій, як зустрічі президента Ейзенхауера з прем'єр-міністром Гарольдом Макмілланом, так і китайсько-тібетського конфлікту та втечі Далай-Лами. В 1971 р. з'являється «Повернення Кролика» («*Rabbit Redux*»), події твору пов'язані, зокрема, з війною у В'єтнамі та висадкою американців на Місяць. Третій роман із серії про Кролика,

«Кролик розбагатів» («*Rabbit Is Rich*»), А. видав у 1981р., політичним контекстом твору є, зосібна, енергетична криза 1979-го року, конфлікт з Іраном із приводу заручників та російське вторгнення до Афганістану. Останній твір із серії про Кролика, «Кролик на спочинку» («*Rabbit at Rest*»), було опубліковано в 1990 р. Лейтмотивною подією цього твору стала авіакатастрофа над Локербі. Певні історичні, політичні чи культурні події та факти не перебувають на передньому плані романів, проте вони постійно відчуваються з контексту. В центрі зображення, в основному, — життєві перипетії головного героя, Кролика, причому у розгортанні сюжетних подій виявляються показові паралелі. Зникнення Далай-Лами в першому романі відповідає спробі Кролика втекти від своєї дружини та сім'ї. Хаос життя Кролика в другому романі в його стосунках з дівчиною-хіпі та чорношкірим політичним активістом знаходить свою відповідність у в'єтнамській війні та суспільній революції кінця 60-тих. У творі «Кролик розбагатів» проходить порівняння-паралель між конфліктом Кролика з його сином Нельсоном та заложницькою кризою з Іраном, що негативно позначилося на іміджеві уряду Картера. Подібну відповідність знаходять у «Кроли-

ку на відпочинку»: катастрофа над Локербі — падіння космічного корабля «Челенджер» («*Challenger*»), «the disgrace of the decade» («сором десятиліття») — з одного боку, та психологічний колапс Кролика, — з іншого. В цьому романі А. з надзвичайною очевидністю проводить паралелі та відповідності між приватно-особистим та суспільно-політичним — це коли Кролик, наприклад, з відразую думає про крах свого подружнього життя з Тельмою та, водночас, про президента Ніксона, Вотергейтський скандал і про принизливі для американців заклики економити енергію: «Інший неприємний спогад: телевізійний виступ Ніксона у час однієї з нафтових криз, коли його огортало хвилями Вотергейта».

Події історії передаються у тексті твору як правило посиланнями на радіопередачі, читанням газет, або ж згадуються в розмовах. До цього приєднуються численні спортивні події, назви популярних пісень тощо. Зі сторінок роману проглядається вся культура Америки за сорок повоєнних років, проте зроблено це не з метою замальовок звичаїв чи створення документів часу. Культура американського світу знаходить своє відображення в житті Гаррі Енгстрема, подібно до того, як вона відображається і в реальному житті.

У цьому сенсі тетралогія про Кролика є в повному розумінні цього слова свідченням культури. Характерними, власне американськими, в цьому творі є лейтмотивні посилення на спорт, надто на баскетбол, в якому Кролик проявляє себе ще підлітком, потім — у зрілому віці. Проте очікувані успіхи в професійному та приватному житті, пов'язані зі спортивними досягненнями, не приходили. Символічним є подвійне значення слова «gun» («біжи»), яке з'являється в назві першого роману тетралогії. З одного боку, воно має стосунок до досягнень молодого Кролика в спорті, а з іншого — до його численних безуспішних спроб розірвати тісні рамки міщанського життя та вирватися на вільні простори. Тут, як і загалом у творчості А., відіграють свою роль і релігійні аспекти. Енгстром живе в забутому Богом світі. Будь-які спроби знайти який-небудь сенс цього буття виявляються безуспішними. При першій спробі втечі Кролика, завдяки топоніміці, стає зрозумілою аналогія до «Подорожі прочанина» («*Pilgrims' Progress*») Джона Баяна: птах у руці, рай, спілкування, гора Ейрі. За вигаданим містом Бруер, в якому проживає Кролик, височіє часто згадувана гора зі зловісною назвою Mt Judge. В останній частині тетралогії про Кролика в зображенні його фізичного занепаду значи-

мою є баскетбольна гра: головний герой із серйозною хворобою серця погіршує свій і без того важкий стан, коли дозволяє втягнути себе в баскетбольну гру з дітьми.

Наступною характерною для Америки останніх десятиліть темою є Кроликова одержимість сексом. У цьому добачали заміну втраченого християнського Бога. Проте розглядати сексуальну тематику в творах А. лише з алегоричного погляду — неправильно. Для Кролика у романі «Біжи, Кролику» має елементарне значення, що його кохана Рут сексуально вдовольняє його в такий спосіб, на який його дружина Дженіс не погоджується. Так само життєво важливим є останній для Кролика статевий акт в «Кроликові на спочинку», до якого він вдається зі своєю невісткою. Тут слово «серце» набуває характерної амбівалентності: воно вказує на важко хворе серце передчасно постарілого чоловіка і, водночас, на його усвідомлення гріха: «він обережний зі своїм серцем — своїм спільником у гріхах».

Характерною особливістю, яка об'єднує тетралогію про Кролика, є точне відтворення впродовж усієї розповіді локального середовища пересічного американського міста Бруера. В романі «Біжи, Кролику» герой запитує себе: чому незбагненна прив'язка до «цього третьосортного міста»

є невідмінною умовою його існування, «the center and index of a universe». Таємниця місця нерозривно пов'язана із таємницею ідентичності. Кролик спостерігає не тільки за теперішнім містом, — він, починаючи з другого тому тетралогії, є свідком змін, його спостереження все більше змішуються зі спогадами про минуле. В даному випадку проявляється інша, не просто натуралістична взаємозалежність характеру та соціального оточення. Особистість, подібна до Гаррі, існує лише в контексті відповідного американського середовища, до якого він приналежний.

Поряд з тетралогією про Кролика, яка, за винятком деяких моментів, сконцентрована на особі головного героя Гаррі Енгстрома, в А. існує й інший тип романів, в центрі оповіді яких перебувають стосунки між двома, а то й більше героями. Початки подібного зображення знаходимо вже, власне, й у творі «Кролик розбагатів», де розповідається про обмін партнерами між двома подружніми парами під час відпустки на Карибах. Найважливішим твором А., який розповідає про стосунки між багатьма подружніми парами, є «Подружні пари» («*Couples*», 1968 р.). Це еротичний роман, свого роду «хоровод» інтимних взаємин, де все обертається навколо міфологічного бога Ероса. Проте завдяки іро-

нічній техніці віддзеркалення, делікатному використанню символіки та міфології, а ще завдяки рафінованому інтертекстуальному методу (з паралелями, з-посеред інших, до Трістана та Ізольди, Абеяра та Елоїзи з «Роману про Блайтдейла» («*The Blithedale Romance*») Натаніеля Готорна та «Золотої чаші» («*The Golden Bowl*») Генрі Джеймса), твір виразно виділяється на тлі літератури порнографічного характеру. «Давай одружимося» («*Marry Me: A Romance*», 1976 р.) пропонує аналіз взаємин двох подружніх пар. Твір демонструє здатність А. відтворювати на папері до найдрібніших деталей пристрасні стосунки та страхи. У розвиткові сюжету іронічно-наглядно показана неможливість відцуратися зобов'язань, колись взятих на себе. Майстерність цього твору полягає великою мірою в написанні діалогів, якими демонструється безконечна готовність дійових осіб до співрозмови та аргументації.

Наступним важливим романом А. про сімейні стосунки є «Місяць відпустки» («*A Month of Sundays*», 1975 р.) — твір, що розповідає про процес створення художнього твору (роману) і головним героєм якого є автор. Роман містить метафікційні риси — посилання на «Червону літеру» («*The Scarlet Letter*») Готорна — і є, тим самим, інтертекстуально складе-

ним. Внутрішня спорідненість з Готорном поширюється й на два наступні твори письменника, які також пов'язані з «Червоною літерою», переходячи у трилогію, — «Версію Роджера» («*Roger's Version*», 1986 р.) та «С» («*S*», 1988 р.). Метафікційні елементи «Версії Роджера» та рафінована інтертекстуальна структура виявляють вплив постмодернізму. Твір досягає в дискусії теологічних питань (порушених Карлом Бартом, Сьореном К'єркегором та ін.) небаченої досі для творчості А. інтелектуальної глибини. «С» — роман у листах, сповнений гумору з головним героєм-жінкою; А. хотів, як він пояснював, пом'якшити критичні висловлювання феміністичної літератури стосовно його багатьох очевидно маскуліно зорієнтованих творів. Тенденція А. до відмови від реалізму, який був присутнім в його ранніх творах, знаходить, з-посеред іншого, своє відображення в «Іствікських відьмах» («*The Witches of Eastwick*», 1984 р.), експерименті з наративною формою магічного реалізму, і в «Перевороті» («*The Coup*», 1978 р.) — автобіографії вигаданого африканського президента та диктатора, де присутні численні комічні, іронічні та сатиричні моменти, які є одночасною критикою як західноамериканської цивілізації, так і духовно-морального вакууму,

що наступив у результаті загибелі африканських богів на чорному континенті.

Вольфганг Г. Мюллер

Ачебе, Чінуа

Нар. 16.11.1930 р. в Огіді, Нігерія

Уже перший роман автора «І прийшло розорення» («*Things Fall Apart*», 1957 р.) розійшовся між читачами тиражем більше п'яти мільйонів екземплярів. Цей роман уже сьогодні стоїть у навчальних планах багатьох африканських шкіл та вивчається в університетах. Жодному з африканських авторів не було присвячено так багато наукових публікацій. Цей роман — розповідь про перший контакт народу іґбо (у східній Нігерії — прим. пер.) з колоніальною політикою Великобританії, про початок колоніалізму. Автор почав роботу над романом незадовго до отримання Нігерією незалежності, тобто, фактично, наприкінці епохи колонізації. У сюжет роману покладено історично достовірний факт спротиву британському просуванню. На перший план вимислу автор виводить селище іґбо Умуофію, аби проілюструвати конфлікт культурних перемін, відображених постаттю Обіріки, та консервативної позиції, втіленої Оконкво, що є взірцем чеснот народу іґбо. Оконкво прославився як ви-